

Nhớ Võ Hoàng, nhà văn đi Kháng Chiến (Tâm sự của một vài áo nâu.)

August 3, 2019

Võ Hoàng.

Vũ Đăng Khuê, Khánh Tâm, Nguyễn Xuân Nghĩa

Khoảng năm 1986, trên đường trở lại khu chiến sau khi tham dự “Đại Hội Cơ Sở Trường tại Hoa Kỳ”, anh có ghé Nhật Bản vài ngày, và đó cũng là dịp duy nhất tôi gặp anh. Đạo đó, cứ xong công việc của hãng là tôi bay về trụ sở của xứ bộ Nhật Bản. Gọi là trụ sở cho có vẻ, thực sự nó chỉ là một căn phòng 6 chiếu nhỏ lấm và 2 người cùng tuổi đã say mê bàn luận về một hình thức mới trong việc yểm trợ Kháng Chiến: Tổ Tiếp Vận. Tôi có trao đổi với anh rất nhiều về ý nghĩa cần thiết cho hình thức mới trong nỗ lực “toàn dân kháng chiến” này. Anh cười cười giải thích cho tôi bằng giọng Nam rặc về chuyện: “Bước vào Tổ Tiếp Vận”.

Tôi nhớ anh nói: “Cái vinh dự đủ nghĩa nhất chính là việc chúng ta hiện đang cùng toàn dân đẩy mạnh công cuộc Kháng Chiến, cho tới ngày đất nước và dân tộc được hoàn toàn giải phóng. Chính vì vậy, nỗ lực Tiếp Vận cần phải được hệ thống hóa để vừa bảo đảm hiệu năng tiếp vận một cách lâu dài..... để đồng bào hải ngoại chúng ta thực hiện được phương châm Toàn Diện Đấu Tranh, cùng với cả nước chuẩn bị

cho cuộc Tổng Nổi Dậy sắp tới”.

Sau đó anh trở lại chiến khu, chỉ thỉnh thoảng nghe tin chứ không được dịp gặp lại. Anh cỡ tuổi tôi, nhưng anh vào đời sớm hơn tôi, anh dung cảm hơn tôi về mọi mặt. Nghe kể lại là lúc bị vây khốn tại rừng núi Nam Lào, anh nhảy ra khỏi ngọn đồi và hét to : “Tôi phải sống để làm chứng nhân cho những chuyện ngày hôm nay”, nhưng chẳng may một trái pháo đã nổ chụp trên đầu người văn nghệ sĩ kháng chiến nói ít làm nhiều. Tâm nguyện của anh là muốn đi đến tận cùng của cuộc chiến và anh đã mãn nguyện.

Nhớ anh lắm.

Vũ Đăng Khuê

Như chỉ mới hôm qua, nhưng như vậy mà đã gần 30 năm, hôm nay đọc lại chữ "MI" của bài viết Nhớ Võ Hoàng, bao nhiêu kỷ niệm cũ của thời gian làm toàn thời lại trở về. Thuở ấy làm cái gì cũng cực, nhớ nhất là làm báo Kháng Chiến, cái gì cũng phải tự tay cắt xén, bỏ dấu, nhất là phải ngửi cái mùi chua chua khó chịu mỗi khi treo những tờ giấy làm báo lên phơi khô trước khi mang đi in. Đêm đêm, nằm, bò dài ra trên đất để bỏ dấu, người này bỏ dấu xong thì người kia duyệt lại thêm một lần nữa để không bị thiếu sót. Nhớ chiến hữu Võ Hoàng quá. Thuở ấy nghèo mà sao thân tình quá, cái từ Chiến Hữu thuở ấy rõ ràng là Chiến Hữu một cách tràn đầy ý nghĩa.

Khánh Tâm

Đáng lẽ, văn học hải ngoại đã có một tác giả độc đáo. Đó là Võ Hoàng.

Nhưng, anh không muốn vậy. Và định mệnh lẫn sự hẩm hiu của văn học thời loạn cũng chiều lòng anh. Võ Hoàng trở thành một kháng chiến quân đã hy sinh vào một ngày tháng Tám năm 1987. Tôi viết những giòng này để nhớ tới Võ Hoàng như một nhà văn và một người anh em...

Tôi gặp Võ Hoàng trước khi biết đến và gia nhập Mặt trận Quốc gia Thống nhất Giải phóng Việt Nam, để rồi cùng anh tham gia tổ chức này. Gặp anh, tôi biết mù mờ rằng Võ Hoàng Oanh sinh năm 1952 tại Phú Quốc, gia nhập Hải quân và bị tù cải

tạo. Mù mờ vì anh em gặp nhau lúc đó thì có bao giờ hỏi han mấy chi tiết vớ vẩn về cuộc đời? Sau này mới biết rõ hơn và quý trọng nhau hơn. Qua Lý Khánh Hồng, tôi gặp Võ Hoàng khi mình mới từ bên Pháp đến Mỹ. Lúc đó, vào mùa Thu năm 1982, cùng với Tưởng Năng Tiến, Thượng Văn, Lôi Tam và Lý Khánh Hồng, Võ Hoàng thực hiện tạp chí và cơ sở xuất bản Nhân Văn. Thời đó, trong sự đổ vỡ chung của niềm tin lẫn nỗi hoang mang trên cõi tạm dung, Nhân Văn thực sự đã có những đóng góp không nhỏ về cả mặt văn học lẫn lý luận.

Vào năm 1982, chúng tôi gặp nhau ở đó cùng một số văn hữu khác và tôi giật mình ở con người Võ Hoàng. Anh ít nói, thường có cái vẻ miễn cưỡng của người hiện diện ở một nơi không nên. Anh có cái vẻ miễn cưỡng của kẻ đã lỡ sống sót sau một thảm kịch lớn cho những người kia, những người không may đã khuất.

Nói về cái tên Oanh của anh, chúng tôi luận bàn về hai chữ chiến tranh và hòa bình. Tên anh không có cái nghĩa lãng mạn của một giống chim, mà là tiếng chuyển động âm âm. Của xe nhà vua như tôi nói đùa, hoặc, nói trong tiếng cười kín đáo của Võ Hoàng, tiếng chiến xa. Võ Hoàng là người kỳ tài trong số những người tôi đã được gặp. Viết ra điều mình đã nghĩ từ bao lâu nay, tôi lại thấy ngậm ngùi.

Anh viết Trong lòng cách mạng để ghi lại kỷ niệm ở quê nhà, những điều mắt thấy, tai nghe (và cả tay làm) sau ngày 30 tháng Tư 75. Anh vượt biên năm 1978 đến Úc sau khi đã lao vào hoạt động mệnh danh "Phục quốc" ở quê nhà: tù cải tạo ra, anh đi rải truyền đơn cho tới khi bị truy lùng thì phải chạy. Đọc Trong lòng cách mạng, người ta có thể lờ mờ đoán ra điều đó. Qua Góc bể bên trời, Võ Hoàng viết về chuyến vượt biên ly kỳ của mình thì ít mà về thân phận lưu đày của chúng ta thì nhiều. Đọc tác phẩm, ta càng hiểu đũa con của Phú Quốc là tay đi biển thành thạo, và càng thấy ở Võ Hoàng những dấu hiệu của một tài năng lớn, mà có lẽ anh cũng chẳng biết, hoặc bất cần. Ở anh, chỉ thấy toát ra một sự cô đơn.

Hai tập truyện Măng đầu mùa và Đất lạ viết cùng Tưởng Năng Tiến có thể phản ánh những trăn trở đó của anh khi phải sống đời tỵ nạn. Thân ở đây mà hồn cứ như ở nơi đâu xa lắc. Gia đình anh vượt biên sau anh. Anh mừng vì đoàn tụ với gia đình nhưng vẫn bơ vơ vì chưa đoàn tụ với quê hương. Thấy gia đình tới nơi yên lành rồi thì Võ Hoàng thở ra nhẹ nhõm: đã có thể lại lao vào cuộc khác, để trở về.

Võ Hoàng có lối viết của một nhà văn miền Nam, với cái nhìn sắc bén thâm trầm của người miền Trung. Hãy đọc lại cuốn truyện dài Góc bể bên trời, hoặc truyện ngắn

Khách thập phương trong tập truyện Đất lạ, cái đoạn mô tả cảnh một vị sư rót ra ba chung trà xếp thành hình chữ "phẩm" để mời khách, thì ta sẽ thấy nét tinh tế đó trong văn Võ Hoàng. Lối viết với đầy đối thoại, cứ tưởng như rời rạc, nhát gừng, mà bên trong đầy ấp những suy tư chỉ chực trào ra ngoài, những cuồng nộ không thể nguôi ngoai và sẽ bùng ra thành hành động.

Võ Hoàng thạo nghề sông nước, rất giỏi võ, khéo tay, có thể làm thợ nề thợ mộc như đã học từ bé. Anh vẽ thần sầu, làm thơ cũng hay mà viết nhạc cũng giỏi. Những anh em làm báo mà có Võ Hoàng bên cạnh là thấy nhẹ người: anh có thể cưa đẽo nhà dưới làm kệ sách rất mỹ thuật, rồi lên nhà trên giúp cho tờ báo về mọi mặt. Nơi này cần cái vignette là anh ngoáy bút ra một cái, nơi kia cần "mi" lại cho chỉnh, thời đó chúng ta chưa dùng chữ lay-out, là cũng có Võ Hoàng. Thời đó nữa, chúng ta còn phải dùng cái máy "Varytyper" nặng như cái cùm, in bài ra giấy còn phải lấy bút bỏ dấu, Võ Hoàng bỏ dấu rất gọn. Anh ít nói, bập bập điều thuốc sau cặp kính hấp háy, nhưng khi nói là có giọng duyên dáng mà không ác, và làm gì cũng có vẻ như sợ làm phiền người khác. Võ Hoàng là người cực kỳ tài hoa mà lúc nào cũng có vẻ vụng về, nếu ta không để ý thấy đôi mắt rất sáng của anh. Anh nói ít mà hiểu nhiều bên sau cái dáng quê kệch của người mới ra tỉnh. Anh chí tình và tận tụy với trách nhiệm, bất kể lớn nhỏ. Ông Hoàng Cơ Minh sau này trông cậy rất nhiều nơi anh là cũng phải.

Chúng tôi kết bạn với nhau như vậy, cho tới ngày Võ Hoàng gia nhập Mặt Trận và thôi gọi nhau là anh em mà là "chiến hữu". Anh đã tìm được con đường muốn đi ngay từ khi bỏ nước ra đi. Đó là con đường về. Võ Hoàng trở thành "kháng chiến quân" khi đi vào chiến khu của Mặt Trận từ tháng Năm, năm 1984. Gặp lại anh sau đó, trong một vài lần hãn hữu và không khí kém vui của một sự rối loạn bên trong, tôi gặp một con người khác.

Bắc Phong có viết một bài thơ tặng Võ Hoàng, trong đó có câu mà chúng tôi nhớ mãi:

Đi, hành trang có niềm tin,

Quyển thơ Nguyễn Trãi và hình vợ con.

Sau này, rất lâu sau này, vào tháng Sáu năm 1989, khi đi tới tận cùng của chiến khu để tìm lại tông tích của anh, tôi gặp lại và đi lại con đường anh mô tả trong bài ca
Thế kỷ này là thế kỷ của chúng ta mà anh sáng tác trong đó:

Cách mạng, đường dài,
Người đi như con nước miệt mài.
Đổ mồ hôi thành dòng,
Loang theo dấu chân thành những con đường làm nên kháng chiến,
Ta đi, ta đi, ta đi...

Con đường đó vô cùng gian nan, nguy hiểm, và đòi hỏi một ý chí sắt thép, mà đổ mồ hôi thành dòng mới chỉ là một phần rất nhỏ của những gian truân. Phần còn lại, trên đoạn đường Mặt Trận gọi là "Đông tiến", mới có những đòi hỏi khắc nghiệt hơn, kể cả đổ máu. Võ Hoàng đã hy sinh như vậy, trong một cuộc quần thảo bi thảm mà hào hùng ít ai có thể tưởng tượng ra.

Vào chiến khu của Mặt Trận, Võ Hoàng trở thành một người cộng sự thân tín của ông Hoàng Cơ Minh. Anh thoát xác đến anh em Nhân Văn và cả tôi, những anh em chí thiết khi anh chưa gia nhập Mặt Trận, cũng không ngờ nổi. Tinh thần kỷ luật nơi đó biến anh thành con người khác, bình thản, nhẫn nhục và làm lý như một mũi tên chỉ chực bắn ra phía trước. Mũi tên bay đi không nhờ lực đẩy ở đằng sau, mà vì sức hút của mục tiêu ở đằng trước, một mục tiêu mà mọi người chúng ta đều mơ ước. Khi Võ Hoàng viết một lá thư kêu gọi các văn hữu cùng tham gia vào việc đấu tranh, rất nhiều anh em ngoài này không hiểu được tâm tư và ý chí đó của anh, nên có thể thấy ngỡ ngàng, có khi khó chịu. Anh sắt thép quá, trông chờn nhiều quá, chỉ vì đòi hỏi quá nhiều ở chính anh. Và cái đòi hỏi sau cùng, là sự hy sinh tuyệt đối nhất, anh cũng không từ nan. Nếu có đọc lại hoặc nhớ lại lời kêu gọi đó của Võ Hoàng, vào mùa Thu năm 1984, và biết rằng anh sẽ hy sinh đúng ba năm sau, chúng ta sẽ thông cảm với anh hơn, và thương tiếc nhiều hơn. Hình như tôi đang viết những dòng này để kêu gọi sự thông cảm đó.

Nếu như Võ Hoàng còn sống, và trong hoàn cảnh hiện nay của đất nước, chắc chắn anh vẫn tiếp tục đấu tranh, nhưng với những phương tiện mới trong một phương thức mới, một phương thức đòi hỏi sự sáng tạo, linh động và tính kiên nhẫn lẫn bao dung mà anh có thừa. Và văn học hải ngoại chắc chắn vẫn có Võ Hoàng.

Nếu đất nước ta thanh bình, điều chưa hề có từ bao lâu nay rồi, một con người tài hoa và lý tưởng như Võ Hoàng có lẽ đã cống hiến rất nhiều cho văn học và nghệ thuật nước nhà. Với sức làm việc kinh hồn và óc nhận xét tinh tế cùng khả năng

diễn tả rất đa diện, Võ Hoàng đã có thể là một nhà văn có ảnh hưởng trong chúng ta ở nơi đây. Anh mất quá sớm, khi mới 35 tuổi, vào lúc sung sức nhất, sáng tạo nhất, để lại một sự tiếc thương khó nguôi ngoai trong bằng hữu, và một tiếng thờ dài bất tận trong chúng ta, về hai chữ vận nước.

Chúng ta phao phí quá nhiều người tài giỏi như vậy, trong bao nhiêu năm trời, trên cả hai miền đất nước, ra tới bên ngoài này... Nghĩ vậy, làm sao mình không khỏi nghiến răng phẫn hận?

Nguyễn Xuân Nghĩa

Nguồn: <http://www.buctranhvancau.com/new-blog/2019/8/3/nh-v-hong-nh-vn-i-khng-chin-tm-s-ca-mt-vi-o-nu>

www.vietnamvanhien.org

